
В. В. Макарова

**ЦІННІСНА КЛАСИФІКАЦІЯ
СІЛЬГОСПУГІДЬ
В СИСТЕМІ ОБМЕЖЕНОГО
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ**

Монографія

УДК 332.3
М 15

Рекомендовано до друку вченою радою Сумського національного аграрного університету. Протокол № 5 від 30 листопада 2020 року.

Рецензенти:

Третьяк А. М., доктор економічних наук, професор, академік НААН України, головний співробітник відділу підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції ННЦ «Інститут аграрної економіки»;

Михайлов А. М., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту Сумського національного аграрного університету

Макарова В. В.

М 15 Ціннісна класифікація сільгоспугідь в системі обмеженого землекористування: монографія. Суми: ПФ «Видавництво “Університетська книга”», 2020. 129 с.

ISBN 978-966-680-980-6

Розглянуто сучасні проблеми ціннісної систематизації продуктивних сільськогосподарських земель у контексті запровадження обмеженого землекористування. Визначено парадокси ціннісної класифікації сільгоспугідь в умовах нестійкого функціонування системи землекористування. Розглянуто проєктний прогноз зі збереження цінності продуктивних земель сільськогосподарського призначення. Наведено концепт ціннісної систематизації сільгоспугідь у моделі сталого розвитку раціонального землеробства.

Розрахована на фахівців управлінської ланки агропромислового комплексу, науковців-екологів природоохоронної сфери, проєктантів сільськогосподарських систем, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

УДК 332.3

ISBN 978-966-680-980-6

© Макарова В. В., 2020

© ПФ «Видавництво “Університетська книга”», 2020

ЗМІСТ

Передмова	4
Частина перша	6
<i>Сучасні проблеми ціннісної класифікації сільгоспземель за контекстом урахування обмежувального конструкту</i>	6
<p>Категорії «цінність» і «ціна» у траєкторії їх сутнісного розгляду. Аспекти суб'єктивної значимості цінності за умовами політичних чи-то економічних трансформацій. Усвідомлення суб'єктами цінності сільськогосподарських земель. Місце ціннісної класифікації сільгоспугідь за контекстом урахування обмежувального конструкту у структурі економіки природокористування.</p>	
Частина друга	26
<i>Парадокси ціннісної класифікації сільгоспугідь в умовах нестійкого функціонування системи землекористування</i>	26
<p>Нормативно-правова база ціннісної класифікації сільськогосподарських земель. Різновиди унормованої класифікації сільгоспземель на сучасному етапі розвитку суспільно-земельних відносин за умовами необмеженого функціонування системи продуктивного землекористування. Забезпечення екологічно-стабільного використання земель у сільському господарстві.</p>	
Частина третя	48
<i>Проектний прогноз зі збереження цінності продуктивних угідь за регламентованої експлуатації природного ресурсу</i>	48
<p>Змістовна сутність проектного прогнозу зі збереження цінності земель сільськогосподарського призначення. Основні етапи проектування стійкого землекористування із застосуванням обмежувальних нормативів та правил. Феномен декаплінгу як індикатор сталого природокористування. Екологічна потужність системи землекористування: визначення і застосування.</p>	
Частина четверта	75
<i>Концепт ціннісної класифікації угідь у моделі сталої стратегії розвитку раціонального землеробства</i>	75
<p>Актуальність ціннісної класифікації сільгоспугідь при переході до усталеної моделі продуктивного землекористування. Алгоритм ціннісної систематизації земель сільськогосподарського призначення. Зведено-узагальнююча матриця ув'язування екологічних умов та економічних можливостей у відношення до земельних масивів адміністративних територій.</p>	
Список використаних джерел	98
Додатки	106

ПЕРЕДМОВА

*Кожна Людина є цінною рівно настільки,
скільки коштує те, про що вона піклується*
Марк Аврелій

Поняття «цінність» вивчало багато вчених і у якості основних положень, які так чи інакше характеризують його категоріальну сутність доречно виділити такі: 1) цінність – таке судження, яке формують суб'єкти у відношенні до тих благ, що знаходяться у їх постійному або тимчасовому розпорядженні для підтримки умов їхньої життєдіяльності; 2) цінність не є об'єктивною властивістю певного об'єкта, вона є відображенням свідомості конкретного суб'єкта і не може існувати окремо від такого суб'єкта; 3) суспільна цінність об'єкта (наприклад, сільгоспугідь) може бути відмінною від суб'єктивної цінності, визначеної для себе окремим індивідом, але мати публічне визнання та бути орієнтиром для цього індивіда.

Якщо розглядати будь-яку наявну систему (технічну, соціальну, природну) з традиційно-суб'єктної точки зору, то можна означити підхід, який полягає у тому, що для певного індивіда в результаті придбання ним тієї або іншої речі за високу вартість (ціну), вона, ця річ, буде мати й неабияку цінність. У такий спосіб можна стверджувати, що нинішня (поточна) «ціна» передбачатиме подальшу (майбутню) «цінність» для конкретного суб'єкта у відношенні до певного коштовного об'єкта: картини, прикраси, сукні, автомобілі, будинки, рушниці тощо.

За інших обставин, у випадках безпосередньої залежності мінливих якостей об'єкта від багатьох змінних умов його «життєвої історії», цінність такого об'єкта маємо розуміти як його корисність у задоволенні потреб людини. Оскільки стан, а так само і якісні характеристики, об'єкта можуть змінюватися й ставати гіршими, нинішня (поточна) його «цінність» обумовлюватиме і його реальну (сьогоденну) «ціну» на ринку подібних (кращих або гірших) об'єктів.

Система сільськогосподарського землекористування, на протигагу системах технологічного походження, є за своєю організацією край вразливим та залежним від виробничої поведінки суспільства утворенням, цінність (корисність) якого має іманентно-антропогенну природу змінюваності, а через те об'єктивно передбачає доволі складний механізм конструювання ефективної структури цього системного утворення. Суттєвою компонентою такого механізму має бути множина чинників, які необхідною мірою спрямовують конструктивні дії або заходи у відповідності з траєкторією стійкого розвитку сільськогосподарського виробництва.

Водночас, серед масиву чинників, задіяних у формуванні структури системи сільськогосподарського землекористування, домінуючими мотивами слугують як економічні, так і соціальні фактори, без гідного урахування екологічної складової, яка, між тим, позиціонується із важливою умовою існування людства. Виправити цю ситуацію видається можливим із приведенням до системи необхідної кількості унормованих еколого-обмежувальних нормативів, які спрямовують дії суб'єктів у сектор прийнятно-раціональної життєдіяльності.

Під обмеженнями у цій траєкторії маємо розуміти не жорстку заборону на ті або інші дії, а заперечення нерациональних, недоцільних та неефективних функцій

землекористувачів й спрямування їх енергії у поведінковий напрям, затребуваний публічним соціумом і обумовлюючий якнайбільш тривале збереження земельного ресурсу у сільському господарстві. Тобто, обмеження можливостей представників системи сільськогосподарського землекористування звужує сектор неочікуваних і непередбачуваних дій суб'єктів, виокремлюючи найбільш раціональні та доцільні акції землекористувачів у відношенні до природно-ресурсного потенціалу. Масив обмежень зосереджує вчинки землекористувачів виключно на таких поведінкових процедурах, які є інституціональною доктриною соціального середовища. Разом з цим, еколого-обмежувальним нормативам не притаманний нетривалий локальний характер, вони є спрямованими на довгострокову природничу перспективу.

З приведених вище позицій структуризація системи сільськогосподарського землекористування повинна сприяти процесам збереження й відновлення якісних властивостей сільгоспугідь та відтворення продуктивного потенціалу земель. Між тим, саме системне структурування призводить до досить ефективного управління як об'ємами виробництва сільськогосподарської продукції, так і можливим рівнем експлуатації сільськогосподарських угідь.

Недостатність унормованої структуризації системи сільськогосподарського землекористування є передумовою втрати родючих властивостей сільгоспугідь та зменшення об'ємів високопродуктивного землекористування. Водночас хаотичне провадження виробничої діяльності суб'єктами землекористування сьогодні стає усвідомленою причиною недоотримання продукції сільського господарства тими поколіннями, які будуть жити «завтра».

Дієвим інструментом у процесі структуризації системи землекористування є обмежувальні чи-то регуляторні нормативи, стандарти, правила, приведені в межі системи за спомагання порцій публічно-структурної інформації, яка продукується й розповсюджується інституціональними підрозділами суспільства. Таким чином, саме рівень розвитку соціуму, а точніше рівень його ноосферної культури і є тією визначальною компонентою, яка виступає каталізатором конструювання стійкого розвитку цивілізації та збереження її природної складової.

Наведені у цій розвідці міркування, припущення та висновки безумовно не є методологічно беззаперечними та остаточно сформованими. Однак, її положення видаються доволі логічними і такими, що мають право на обговорення і подальші дослідження на перетині природничих, соціальних і технічних наук.

£ Частина перша

Сучасні проблеми ціннісної класифікації сільгоспземель за контекстом урахування обмежувального конструкту

За висловом Ірвіна Шоу: «Усе на світі має свою ціну, яка між тим не завжди відповідає дійсній цінності». (*Bread Upon Waters, 1981* [135]). Приведена формула є відображенням існуючих розбіжностей між сприйняттям категорій «цінність» та «ціна» у траєкторії їх сутнісного розгляду. Зокрема, у розвідці «*An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations, 1776*», А. Сміт навів парадокс цінності, згідно до якого користь від природного ресурсу – води – величезна, але її цінність у сприйнятті окремих суб'єктів за умови відносної достатності ресурсу – мізерна. Натомість діаманти, які не несуть аніякої практичної цінності для життєдіяльності людини, в силу постачальної обмеженості мають надвисоку ціну [113, с. 102].

Приведені А. Смітом порівняння надають можливість визначити відсутність стійких кореляційно-регресивних залежностей між змінними величинами цінності й ціни певного об'єкта, у результаті чого зміна одного з параметрів не призводить до подібної зміни математичної величини іншого показника. Тобто за збільшення суспільної цінності блага його ціна може збільшитися, зменшитися або зостатися незмінною. Так само із зростанням чи-то падінням ціни блага, його цінність може змінюватися за випадково-суб'єктивними траєкторіями. У наведених імовірнісних випадках маємо визнати, що: 1) реальна цінність (корисність) благ обумовлюється взаємовідношенням їх наявної кількості та їх потребою для окремого суб'єкта або усього суспільства; 2) за суб'єктивного підходу є коректним відзначати суб'єктивну цінність (корисність) блага у трактуванні К. Менгера та Е. Бем-Баверка на відміну від об'єктивної оцінки цінності блага на основі трудової теорії вартості А. Сміта і Д. Рікардо; 3) кількісні і якісні виміри цінності блага є суб'єктивними значеннями у змінних просторових та часових системних векторах.

Таким чином, «цінність» не є константною властивістю означеного блага, її величини проектується у часі та просторі за процесом взаємодії між суб'єктами й об'єктами у межах визнаної суспільної системи. Суб'єктивна значимість цінності в умовах політичних та економічних трансформацій не може бути об'єктивною чи такою, що є неупередженою характеристикою суспільного блага згідно траєкторії розвитку соціально-виробничих організацій. Отже, цілковито логічним є висновок про те, що кожен споживач блага по різному оцінює його корисність, приміряючи властивості блага на процес особистої життєдіяльності.

Система сільськогосподарського землекористування у форматі її основного компонента – землі є, згідно М.Д. Руденка [106, с. 51], специфічним предметом та засобом виробництва, оскільки земельний ресурс носить статус первинної основи чи-то первинного джерела у відтворенні абсолютної додаткової вартості. Остання між тим у англійській мові визначається як «value» та перекладається як така, що передбачає певну цінність або має ознаки імовірної цінності.

Щодо поняття «цінність», то іще Анн Роберт Жак Тюрго у знаних розвідках «Роздуми про створення і розподіл багатств» (1766) та «Цінності і гроші» (1769) відзначає сенс категорії «цінність», як відповідну людським потребам придатність

(реальну якісну властивість) відповідних предметів чи дарів природи. На цінність, за Ж. Тюрго, суттєво впливає і можливість збереження речей для їх використання у майбутньому. Сукупну цінність речі, яка формується під впливом її придатності для людей, рідкісної невідтворюваності та можливості збереження, Тюрго називав «цінністю значення», яке люди надають такій речі.

Оскільки земельний ресурс не є інтересом окремого суб'єкта чи сукупності суб'єктів, а відбиває життєву зацікавленість кожного суб'єкта світової спільноти у забезпеченості продуктами харчування, буде вірним визначати загальносуспільну оцінку корисності (цінності) сільськогосподарських угідь не тільки для сучасного, а й для майбутнього населення нашої спільної планети. Іншими словами, цінність продуктивних земель потрібно оцінювати не з точки зору їх віддачі протягом 1 чи 10 років, а з позиції їх результативного функціонування упродовж імовірного часу життєспроможності земної формації людей. Наданий підхід дозволить послабити суб'єктивний фактор в оцінці корисності земельних угідь сільськогосподарського призначення та підвищити об'єктивність суспільного бачення проблеми.

Остання теза є важливою через те, що життєвий цикл окремої людини вкрай малий і її апріорний досвід виявляється недостатнім для усвідомлення можливого апокаліпсису, пов'язаного із виснаженням природних ресурсів: сонця, води, землі. Адже, з одного боку, і сонце, і вода, і земля присутні у житті людини кожного дня й немає бачити аніякої небезпеки втратити їх протягом найближчої перспективи. З іншого боку, хаотичний водоспад інформації заважає людині усвідомити цілісну картину розвитку цивілізації й потенційні загрози для її майбутніх спадкоємців. У траєкторії наведених аномалій видається логічною думка про те, що при виважені та сфокусованій кількості інформаційних повідомлень (вістей, фактів, порад) у будь-якій із сфер життєдіяльності людини, значно зменшується кількісна складова інформаційних сповіщень, але ж водночас підвищується рівень цілісного сприйняття світу в частині усвідомлення основних тенденцій і напрямів розвитку суспільної генерації. Це міркування співпадає із лінгвістичною формулою Віктора Гюго, яка визнає ту реалію, що: «Усі ми сліпи. Сліпий скнара – він бачить золото, але він не бачить багатства. Сліпий марнотратник – він бачить початок і не бачить кінця» [5, с. 8]. Таким чином, сприйняття окремим суб'єктом наявного блага чи-то суб'єктивне усвідомлення такого блага стає передумовою формування суспільної (відносно-об'єктивної) думки. Іншими словами, перехід внутрішньо-усвідомленої пізнавальної діяльності суспільства з індивідуального і міжособистісного рівня на масовий рівень призводить, у відповідності із знаним законом «переходу кількості в якість», до трансформації суб'єктного в об'єктне чи суб'єктивного в об'єктивне. Отже виходить, що суспільна (відносно-об'єктивна) свідомість є ні чим іншим, як інтегративним результатом комплексу суб'єктивних усвідомлень окремих агентів системи сільськогосподарського землекористування, до переліку яких відносяться як безпосередні користувачі сільгоспугідь, так і власники земель, держслужбовці, наукові працівники, статистики, радники тощо. Явне домінування суб'єктивізму при інформаційному обміні між учасниками визначеної системи є природним явищем, підсумком якого стає відносно-об'єктивна й перманентно-обновлювана суспільна думка чи-то соціальний закон на заданому історичному проміжку у ході розвитку земної цивілізації. Безпосередньо механізм інтегрування суб'єктивних суджень чи

суб'єктивного сприйняття може бути описаний «ефектом віяла» (рис. 1.1), формат якого охоплює аналіз репрезентативної кількості суб'єктивних оцінок (рис. 1.1. б), що і зумовлює повноту та цілісність у сприйнятті проблемних питань.

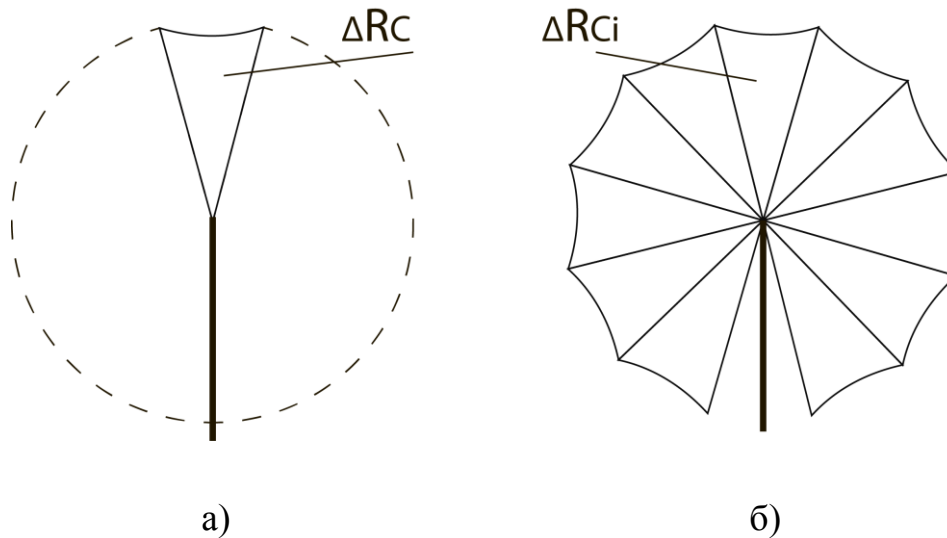

Рис. 1.1. Графічно-смысловая інтерпретація «ефекту віяла» в частині суб'єктивних суджень щодо цінності сільськогосподарських угідь

Формальне трактування процесу інтегрування суб'єктивних думок (рис. 1.1) за вектором трансформації пізнавальної діяльності суспільства (з індивідуального і міжособистісного рівня на масовий рівень) може бути проілюстроване у вигляді виразу (1.1), який визнає інформаційний рівень реального усвідомлення дійсності суспільством (R_{SP}) як інтегрування (поєднання) набутих суспільством у минулому апріорних знань (R_{SM}) та суми суб'єктивних поправок (R_{Ci}), які визначають рівень акумулювання апостеріорної інформації окремими (*i-тими*) агентами фронтальної (*n-ої*) кількості суб'єктів системи:

$$R_{SP} = R_{SM} + \left(\sum_{i=1}^n \Delta R_{Ci} \right) \quad (1.1)$$

За суто інформаційного підходу, рівняння (1.1) можна дублювати форматом (1.2), у відносності з яким реальна поінформованість суспільства (I_{SP}) складається з минулої (апріорної) поінформованості суспільства (I_{SM}) та доробків суб'єктивної апостеріорної поінформованості (ΔI_{Ci}) відособлених суб'єктів системи. Додаткові інформаційні модулі (ΔI_{Ci}) утворюють кванти суб'єктної енергії, які, насамперед, і забезпечують еволюційний поступ суспільства.

$$I_{SP} = I_{SM} + \left(\sum_{i=1}^n \Delta I_{Ci} \right) \quad (1.2)$$

Феномени прогресу, як форми життя, та землі, як засобу його забезпечення, є предметом споконвічного дослідження як з боку філософів, так і з боку фахівців природничих наук. При цьому вчені усіх галузевих напрямів визнають, що вектор

сприйняття дійсної цінності як життя, так і землі, є вкрай заплутаною траєкторією наукового пізнання. Отже, аксіологічна культура, як набуття уміння із визначення ціннісних характеристик об'єктів та явищ, є складним інструментом не тільки для пересічних громадян, а й для науковців, що вивчають парадигму аксіології. Такий парадокс обумовлює двоякість підходів у визначенні цінності: функціональний та онтологічний. Онтологічний зміст цінності землі полягає у її існуванні незалежно від наших уявлень про неї і нашого до неї ставлення. Отже, цінність землі у цьому тлумаченні є характеристикою першооснови чи пак субстанції людського життя, а також базисом прояву абсолютної додаткової вартості [55, с. 10]. Функціональна ознака цінності землі зумовлюється регулюванням поведінки та дій суб'єкта й так само визначенням кінцевого смислу його діяльності через встановлення зв'язків і взаємовідносин з іншими суб'єктами суспільної системи. У цій траєкторії цінність землі є основою для формування відносної додаткової вартості.

У площині застосування формалізованого підходу щодо встановлення рівнів впливу факторів та умов життєдіяльності людини на її сприйняття об'єктів і явищ навколишнього середовища, було запроваджено проектування регресійної моделі лінійної співмірності суб'єктивного усвідомлення цінності сільськогосподарських земель респондентами різного віку й статі, місця проживання, освіти, професійної підготовки тощо. Вважалося, що $(y_i, x_{i1}, x_{i2}, \dots, x_{ik})$ – результат i -го спостереження; де: k – кількість домінуючих чинників; $i = 1, 2, \dots, n$; n – об'єм вибірки. Основою застосовуваного підходу слугує статистичний метод найменших квадратів [120, с. 261], зміст якого зводиться до знаходження коефіцієнтів обумовлених параметрів генеральної сукупності. [49, с. 65]. За випадків лінійних зв'язків та відношень між системними чинниками, відколи результати спостережень можуть містити тільки випадкову (а не систематичну) похибку, набуті показники виявляються лінійними функціями від усіх досліджуваних чинників [133, с. 217-223], тобто підкоряються нормальній закономірності розподілу.

Метод найменших квадратів, що є використовуваним у регресійному аналізі за мети знаходження коефіцієнтів рівняння регресії, передбачає мінімізацію суми квадратів відхилень досліджуваних параметрів результативного признака « Y » від модельного значення « \tilde{y} », розрахованого за рівнянням регресії:

$$\tilde{y} = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \dots + \beta_k x_k \quad (1.3)$$

де: \tilde{y} – модельне значення відхилень досліджуваних факторів;
 x_k – значення аргументів (базові показники соціально-економічного становища виокремлених адміністративних областей України);
 β_k – відповідні коефіцієнти регресії.

З метою проведення обумовлених раніше досліджень із залученням методів математичної статистики, доречно використати множини даних згідно результатів проваджуваних на протязі останніх років опитувань думки суб'єктів в локальних масивах Сумської, Харківської, Полтавської, Чернігівської і Черкаської областей. Отримана від респондентів інформація відносно їх ставлення до сприйняття землі, як основного ціннісного багатства суспільства (табл. 1.1), використовувалася далі

у якості підстави для отримання висновків щодо ступеню впливовості факторів та умов життєдіяльності людини на її відносно-суб'єктне уявлення.

Таблиця 1.1

Матриця показників опитування суб'єктів локальних соціальних масивів щодо їх усвідомлення цінності сільськогосподарських угідь^{1, 2, 3}

Локальні соціальні масиви адміністративних областей (N_j)				
Сумська обл.	Харківська обл.	Полтавська обл.	Чернігівська обл.	Черкаська обл.
y_1	y_2	y_3	y_4	y_5
Вихідні значення (кількість осіб)				
$\frac{82}{365}$	$\frac{95}{354}$	$\frac{88}{352}$	$\frac{81}{355}$	$\frac{89}{356}$
Підсумкові значення (умовні одиниці)				
0,22	0,27	0,25	0,23	0,25

1 – надані показники не є узагальненими по відповідних регіонах, а визначені за масивами опитуваних;

2 – подані дані є часткою від ділення кількості осіб, які сприймають цінність землі, на кількість опитаних;

3 – приведені показники стосуються вікової категорії осіб від 30 до 50 років.

У наведеній таблиці та подальших поясненнях, висновках і формалізованих виразах будуть використані наступні позначення змінних:

y_i – відносні значення кількості суб'єктів, умовні одиниці;

x_1 – середньомісячна номінальна заробітна плата по регіону, грн.;

x_2 – кількість осіб, які навчаються у вузах та технікумах, тис. осіб;

x_3 – кількість наукових працівників по регіону, тис. осіб;

x_4 – чисельність наявного сільського населення по регіону, тис. осіб;

x_5 – кількість офіційних безробітних по регіону, тис. осіб;

x_6 – об'єм виробництва зернових культур по регіону, тис. т;

x_7 – загальна площа ріллі по регіону, тис. га;

N_j – локальні (регіональні) соціальні масиви ($j = 1, 2, 3, \dots, n$).

Водночас необхідно визначити, що окрім представлених раніше показників, які первинно впливають на сприйняття об'єктів або явищ оточуючого середовища відокремленим суб'єктом соціуму, на рівень достовірності регресивного формату мають вплив багато інших чинників. Однак, враховуючи те, що більшість із таких факторів є певною мірою інтегрованими чи не дозволяють одержати відносно них необхідну інформацію, виявляється унеможливленим задіяти «нетипові» чинники у регресійній моделі лінійної залежності.

Безпосередній алгоритм обробки експериментальних даних полягає у певній послідовності дій: 1) укладання матриці показників опитування суб'єктів щодо їх усвідомлення цінності сільськогосподарських угідь; 2) знаходження за допомогою інструментарію математичної статистики коефіцієнтів регресії, задіяних у поданій формулі 1.3; 3) складання формалізованої конструкції регресійної моделі лінійної залежності рівнів впливу вихідних показників соціально-економічного становища регіонів на суб'єктне усвідомлення цінності сільгоспземель; 4) здійснення аналізу

достовірності представлених результатів; 5) визначення домінуючих чинників, які щонайбільше доводять впливовість вихідних показників соціально-економічного становища регіонів на суб'єктне усвідомлення цінності сільгоспугідь.

З цих позицій маємо зазначити, що застосування в соціальних дослідженнях прийомів системного моделювання є шляхом до підвищення рівнів об'єктивності і правдивості у експериментальному встановленні функціональної залежності між факторними і результативними показниками та практикою застосування наукових інновацій в частині підвищення ефективності процесу пізнання.

Таблиця 1.2

Вихідні показники соціально-економічного становища регіонів
у розрізі виокремлених адміністративних областей України
(станом на 1 січня 2018 року)

Локальні (регіональні) соціальні масиви	Середньомісячна номінальна заробітна плата по регіону, грн.	Кількість осіб, які навчалися у вузах та технікумах, тис.	Кількість наукових працівників по регіону, тис. осіб	Чисельність наявного сільського населення по регіону, тис. осіб	Кількість офіційних безробітних по регіону, тис. осіб %	Об'єм виробництва зернових культур по регіону, %тис. т	Загальна площа ріллі по регіону, тис. га
	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	x_7
Сумська обл.	5946	34,6	2081	340,1	14,6	3686	1227
Харківська обл.	6244	171,3	14851	514,5	22,8	3859	1927
Полтавська обл.	6551	46,2	1181	534,9	24,0	4242	1768
Чернігівська обл.	5636	20,1	699	357,7	10,9	4079	1410
Черкаська обл.	6042	37,0	705	530,3	18,2	2927	1271

Інформаційне джерело – складено автором на основі інформаційного джерела [130].

Підсумовуючи наведене раніше та застосовуючи до масиву даних (табл. 1.2) економетричний метод оцінювання параметрів регресійної моделі, за результатом математичних розрахунків можливо здобути відповідні коефіцієнти регресії, які є представленими у табл. 1.3. Оскільки процес аналізу даних виявляється достатньо громіздким та тривалим, було цілком ефективно використовувати для таких цілей спеціалізовану комп'ютерну програму *STATISTICA 6.0*.

Подана регресійна модель сформована з трьох змінних. Зведений коефіцієнт детермінації (R^2) на 98,1% визнає загальну варіацію рівнів суб'єктного сприйняття цінності землі варіацією представлених змінних. Результати регресійного аналізу за цим довели, що між рівнем суб'єктного усвідомлення цінності сільгоспугідь та соціально-економічними показниками становища окремих регіонів фігурує тісний зв'язок: загальний коефіцієнт множинної кореляції дорівнює 0,9911. Перевірка на істотність доводить наявність не випадкової залежності, а так само високий рівень адекватності побудованої вище регресійної моделі (фактичний F -критерій Фішера складає 18,585). Отже, можна визнати, що вірогідність нульової гіпотези менша за 0,00016 і може бути визначеною на нульовому рівні.

Таблиця 1.3

Результати оцінювання параметрів регресійної моделі
 $R = 0,99115092$; $R^2 = 0,98238015$ (Скореговане значення $R^2 = 0,92952061$)
 $F(3,1) = 18,585$; $p < 0,00016$ (Стандартна похибка оцінки: 80,518)

Показники		Бета	Стд. пох. Бета	B	Стд. пох. B	t	p-рів.
		-	-	0,367608	0,085018	4,32387	0,144690
Середньомісячна номінальна заробітна плата по регіону, грн.	x_1	-0,53438	0,277881	-0,0031	0,000016	-1,92306	0,305274
Кількість осіб, які навчаються у вузах та технікумах, тис. осіб	x_2	7,13955	1,743030	0,0022	0,000549	4,09606	0,152441
Кількість наукових працівників по регіону, тис. осіб	x_3	-6,20372	1,661959	-0,002	0,000005	-3,73278	0,166636
Сформована регресійна модель лінійної залежності рівнів впливу показників соціально-економічного становища регіонів на суб'єктне усвідомлення цінності сільгоспугідь має вигляд:							
$\tilde{y} = 0,367608 - 0,0031 x_1 + 0,0022x_2 - 0,002x_3^*$							
* Оскільки у відношеннях між показниками x_4, x_5, x_6, x_7 та \tilde{y} зафіксовано критичний зв'язок, то за мети усунення прояву ефекту мультиколінеарності, відповідно до якої $a_4x_4 + a_5x_5 + a_6x_6 + a_7x_7 = 0$, означені аргументи були виключені із дослідження.							

Інформаційне джерело – власні дослідження автора.

Умовні позначення: R – коефіцієнт кореляції; R^2 – коефіцієнт детермінації; Скореговане значення R^2 – скорегований коефіцієнт детермінації; F – статистичне значення для F-критерію; p – рівень значущості регресійної моделі; Стд. пох. – стандартна похибка оцінювання; Бета - оцінка параметрів регресійної моделі для нормалізованих змінних; Стд. пох. Бета – стандартні похибки оцінок параметрів регресійної моделі для нормалізованих змінних; B – оцінки параметрів регресійної моделі в абсолютному виразі; Стд. пох. B – стандартні похибки оцінок параметрів регресійної моделі в абсолютному виразі; t – статистичні значення t-критерію; p-рів. – p-рівень значущості оцінки параметрів регресійної моделі.

З метою встановлення чинників, які найбільшою мірою впливають на рівень суб'єктного усвідомлення цінності земель, а також для усунення різновимірності, доцільно визначити коефіцієнт еластичності, який позначає, на скільки процентів зміниться результативний показник зі зміною на 1% одного з факторів регресійної моделі за припущення, що інші фактори при цьому зберігають фіксоване значення [31, с. 31]. Отже, коефіцієнт еластичності є характеристикою ступеня та вагомості впливу певного чинника на варіацію результативного показника.

Для лінійних рівнянь, подібних до приведенного формату регресійної моделі, коефіцієнт еластичності розраховується у відповідності з формулою:

$$E_i = a_i \frac{\overline{x_i}}{y} \quad (4.4)$$

де: E – коефіцієнт еластичності для i -го фактору;
 a_i – коефіцієнт регресії для i -го фактору;
 $\overline{x_i}$ – середнє значення i -го фактору;

\bar{y} – середнє значення результативного показника.

В табл. 1.4 представлено коефіцієнти еластичності, які, в межах визначеного дослідження регресійної моделі, розраховані за формулою 1.4.

Таблиця 1.4

Коефіцієнти еластичності чинників досліджуваної регресійної моделі

Показник	Фактори						
	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇
Коефіцієнт еластичності	0,194	0,227	0,119	-	-	-	-

Інформаційне джерело – власні дослідження автора.

Таким чином, за фіксованого значення усіх визнаних факторів, зміна одного із досліджуваних чинників на 1,0%, призводить до збільшення рівня усвідомлення суб'єктами цінності земель на: 0,194% за випадками збільшення середньомісячної номінальної заробітної плати по регіону; 0,227% за підвищення кількості осіб, які навчаються у вузах та технікумах; 0,119% за обставин варіації кількості наукових працівників по регіону.

Отже, згідно із результатами наданих розрахунків можна зробити висновок, що найбільший вплив на усвідомлення суб'єктом цінності сільськогосподарських земель мають такі чинники, що пов'язані з кількістю осіб, які навчаються у вузах і технікумах, середньомісячною номінальною заробітною платою в регіоні, а також кількістю наукових працівників по відповідному регіону. Решта чинників впливає на суб'єктне усвідомлення цінності сільськогосподарських угідь несуттєво.

Набутий висновок признає лейтмотив феномену сприйняття (усвідомлення) цінності землі індивідами не у кількісних чи продуктивних характеристиках самої землі, а у фінансовій свободі суб'єкта задовольняти першочергові потреби та рівні загальної або професійної освіченості. Іншим ділом, людина стане розмірковувати над проблемами існування цивілізації за умови, коли вона буде повністю або хоча б частково звільненою від фінансових проблем та матиме для роздумів відповідну знансєва базу і накопичений життєвий досвід.

Досліджена модель поведінкових реакцій представників людської генерації не є абстрактним зліпком їх життєвих принципів і отримує логічне продовження у співвідношенні фінансування природоохоронних заходів з регіональних бюджетів і власних коштів підприємств і організацій та показників соціально-економічного розвитку адміністративних регіонів (табл. 1.5) у контексті певного рівня (високий, середній, низький) їх природоохоронної мотивації. У цьому разі словосполучення «регіональна природоохоронна мотивація» слід розуміти як суб'єктно-колективна ухвала по відношенню до чогось суспільно важливого, яка базується на традиціях, звичаях, переконаннях, відношеннях, що узвичаїлися поміж мешканцями певного регіону, та які послуговують основиною у прийнятті важливих для регіонального загалу висновків, постанов, резолюцій чи будь-яких інших вердиктів. У цьому, на наш погляд, і криється екологічно-ресурсна децентралізація, яка стає все більшою мірою актуальною в умовах забезпечення продовольчої стабільності регіону.

Таблиця 1.5

Співвідношення фінансування природоохоронних заходів із місцевих бюджетів і власних коштів підприємств і організацій та показників соціально-економічного розвитку адміністративних регіонів (областей) України¹

Адміністративний регіон (область),	Капітальні інвестиції місцевих бюджетів, тис. грн. ²	Власні видатки підприємств і організацій, тис. грн. ²	Кількість осіб, які навчалися у ВН закладах I-IV рівнів, тис. чол. ³	Номінальна заробітна плата по регіонах, грн. ⁴	Підготовка та підвищення кваліфікації працівників, тис. чол. ⁵
Адміністративні регіони з високим рівнем природоохоронної мотивації					
Донецька	75416,4	1384945,4	137,8	3755	187,2
Дніпропетровська	43654,5	949603,3	142,9	3336	143,1
Луганська	46145,8	225213,3	81,6	3337	72,5
Запорізька	42422,2	279033,5	81,8	3142	63,7
Харківська	11984,2	164581,2	209,3	2975	76,1
Полтавська	12966,5	116350,0	54,5	2988	50,5
Київська	3649,9	61547,0	34,3	3351	34,4
Львівська	6382,3	52468,4	139,0	2789	48,7
Рівненська	5215,1	36682,5	41,3	2844	24,0
Івано-Франківська	21259,8	9607,4	43,7	2679	26,2
Миколаївська	670,7	32768,2	39,2	3094	26,3
Одеська	204,0	31323,4	123,8	2947	44,7
Черкаська	5802,9	21605,4	44,5	2682	20,6
АР Крим	5982,1	10234,1	45,1	2850	43,7
Вінницька	19048,1	5975,7	43,4	2651	29,6
Сумська	265,7	14453,5	42,9	2702	32,8
Адміністративні регіони з середнім рівнем природоохоронної мотивації					
Хмельницька	3794,5	6289,2	40,0	2641	28,5
Чернігівська	2943,5	6103,2	25,1	2308	19,3
Кіровоградська	3251,4	5167,1	19,7	2608	22,1
Закарпатська	191,8	7583,2	24,0	2553	19,4
Херсонська	3475,2	2736,2	29,5	2464	19,5
Адміністративні регіони з низьким рівнем природоохоронної мотивації					
Тернопільська	735,9	3410,0	43,4	2359	20,4
Волинська	1683,6	1270,1	28,6	2580	20,4
Чернівецька	376,8	2190,4	32,8	2484	13,0
Житомирська	411,6	170,4	36,0	2561	21,9

¹ – Показники відповідають звітності за 2013 рік, що наразі зумовлено наявністю у відкритому доступі відповідних статистичних даних та докризовим станом економіки країни.

² – Складено за даними табл. 8.20 [121, с. 193].

³ – Сформовано на основі даних табл. 20.20 та табл. 20.23 [122, с. 419-421].

⁴ – Складено за даними табл. 18.10 [122, с. 366].

⁵ – Складено за даними табл. 17.26 [122, с. 350].

Вивчення даних табл. 1.5 дозволяє зробити припущення відносно того, що у своїй більшості цифрові ряди відповідних показників змінюються співвідносно із обсягами фінансування природоохоронних акцій місцевими бюджетами регіонів. Іншим ділом, відповідно до економічного потенціалу та екологічного менталітету представники регіону, обрані до обласної ради, визначають ті обсяги видатків, що за їх думкою є достатніми для заходів з охорони і збереження природного ресурсу

на певній території. За таких позицій можна підходити і до їх сприйняття цінності землі, як найважливішого природного ресурсу регіону.

Пізнавального значення набуває і аналіз співвідношення кількості суб'єктів, які відчують цінність землі у процесі забезпечення життєдіяльності людства, та їх вікової характеристики. Адже зростання вікового цензу суб'єкта – це не тільки, а точніше не стільки фізичні перетворення в організмі людини, як скоріше процес розуміння окремими індивідами свого статусу у природному довкіллі, що істотно є ув'язаним не лише з пізнавальним інструментом «заперечення заперечення», а й поверненням до вікових істин, і в тому числі до певного переосмислення цінності землі кожним наступним агентом людської формації. За цієї траєкторії є логічним усвідомлення того, що кожна відокремлена людина буде сприймати цінність землі з особистісних позицій, спираючись у цьому на акумульований досвід попередніх поколінь, сформований у набутих людиною інформаційних продуктах.

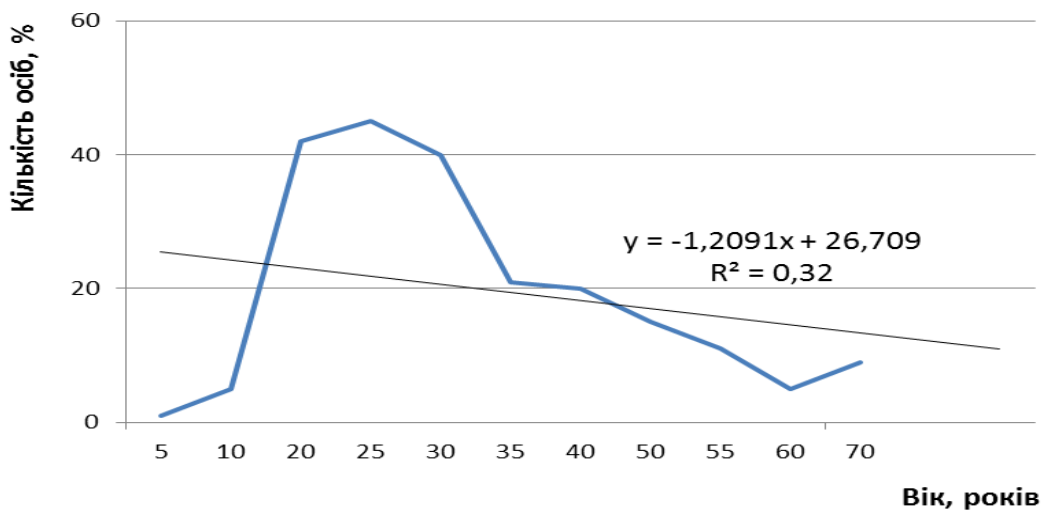

Рис. 1.2. Графічна інтерпретація співвідношення кількості суб'єктів, які усвідомлюють цінність землі, до їх вікових характеристик
Інформаційне джерело – власні дослідження автора на базі зібраних масивів даних.

Аналіз залежності 1.2 надає можливість зробити висновок відносно того, що суб'єкти у більшій чи-то меншій мірі усвідомлюють значущість, благодетельність й цінність землі, як годувальниці усіх живих істот, протягом шкільних та вузівських років навчання, відколи їм підказують про це вчителі та коли у них є час про таке розмірковувати. У подальшому для суб'єктів стають більш важливими не роздуми про стратегічну перспективу продовження життя на планеті, а сьогоденна тактика видобування грошового ресурсу для харчування родини. Та наприкінці життєвого циклу, на гребні мудрості й досвіду, суб'єкти починають переосмислювати думки та переконання, переоцінюючи своє ставлення до землі, яка їх підтримувала увесь час перебування у лоні природи. Водночас маємо відзначити той факт, що по ходу зростання культури та рівня добробуту населення планети, кількість суб'єктів, які замислюються над істинною першоосновою (субстанцією) появи життя на планеті та механізмах його просторової і часової пролонгації, стає все більшою. У такому випадку є справедливим трактування Ш. Шварца і В. Білські з визначення дефініції